

Suverénní vojenský hospitální řád sv. Jana v Jeruzalémě, na Rhodu a na Maltě – a taky v Praze

Název emise: Suverénní řád maltézských rytířů

Den vydání: 6. března 2019

Hodnota: 45 Kč; č. 1023 (ČP)

Rozměr známkového obrazu: 23 x 40 mm

Výtvarný návrh: Karel Zeman

Druh tisku: plnobarevný OF

Papír: fl-an-OF; **Tisk:** PTC Praha

Tisková forma: zn. 4x 50; **Náklad:** 500 tis.

FDC: OTp v barvě tmavě modré

Rytec FDC: Jaroslav Tvrdoň

Tisk: PTC Praha; **Náklad:** 3.300

Málokterá společenství v historii jsou provázena takovou pozorností veřejnosti, jaké se těší středověké rytířské řády. Pozorností podpořenou jejich mocí, bohatstvím, uzavřeností a tajuplností, a třeba i pověstmi o ukrytých pokladech, o nichž jsme už jako děti mohli číst a později také zaznamenat zmínky o nich ve filmech. V názvu nejslavnějšího z nich je zmíněna důležitá kapitola z historie jednoho z těchto řádů: Maltézský sokol. Jde o film vícekrát natočený podle povídky Dashiella Hammetta, zakladatele drsné školy v americké literatuře, považované některými kritiky za nejlepší detektivku

všech dob. Pokud jste ji nečetli nebo neviděli film s Humphrey Bogartem v hlavní roli, její děj se točí kolem vzácné sošky sokola, které se někdo chce zmocnit i za cenu několika vražd. V úvodních titulcích filmu je přitom chyba – nejde o sošku templářů, ale maltézských rytířů, kteří měli každoročně odvést symbolický poplatek jednoho maltéského sokola španělskému králi Karlu V. za to, že jim v roce 1530 udělil jako léno ostrov Maltu a další přilehlé ostrovy.

Soška se ve filmu nakonec ukáže jako padělek, ale povinnost rytířů odvádět sokoly – ovšem živé – platila, a podle některých pramenů nešlo o sokola jediného, ale o dva, ten druhý byl určen sicilskému místokráli. A proč právě sokoli? To díky dávnému císaři Bedřichu II., nadšenému sokolníkovi, který právě ty z Malty považoval za nejlepší na světě.

Ovšem spojení rytířů s Maltou je až jednou z pozdějších kapitol jejich historie, jejíž počátky leží v

Jeruzalémě, kde koncem jedenáctého století bylo při nemocnici svatého Jana Slitovníka ustaveno společenství rytířů spjaté s křesťanským řádem benediktinů. V roce 1099 bylo uznáno za rytířský řád a od té doby započaly jeho dějiny, trvající už více než devět století. V jejich průběhu řád rostl a bohatl, a jindy zase chudl a upadal, různé se stěhoval, dokonce se rozdělil a málem zanikl. Všechna tato údobí ale nakonec přečkal až do současnosti, kdy sice na jedné straně působí jako relikv zbylých časů (například jeho vyššími představiteli mohou být jen šlechtici, i když užívání šlechtických titulů bylo u nás zrušeno už v roce 1918 – zákon o tom nabyl účinnosti 18. prosince, tedy v den vydání našich prvních známek, což si jako filatelisté můžeme snadno zapamatovat), na straně druhé řád vykonal a vykonává obdivuhodné množství záslužných činností, což mu dodává důvěryhodnosti a uctyhodnosti a dokazuje to, že si našel místo i v moderní společnosti, a to v duchu dávné zakladatelské tradice.

V Jeruzalémě rytíři chránili poutníky k Božím hrobům a starali se o ty z nich, kdo na cestě onemocněli (jejich nemocnice jich prý pojala až neuvěřitelné dva tisíce!). Po dobytí Svaté země muslimy si řád musel hledat nové působiště, napřed v Sýrii, později přesídlil na ostrovy ve Středozezemní moři, koncem 13. století na Kypr a za dalších dvacet let na Rhodos, kde dokonce vytvořil vlastní stát. Po dvou stoletích jej však vyhnal osmanský sultán Sulejman I., a to už se blížíme k momentu zmíněnému v úvodu, kdy obdržel své nejznámější sídlo, ostrov Maltu (za toho každoročního sokola – nebo dva). I tady rytíři zřídili suverénní stát a úspěšně bojovali proti Osmanům a nejrůznějším pirátům, jimiž se středozezemní moře tehdy jen hemžilo. Když už se chystali slavit 700. výročí vzniku řádu, vyhnal je roku 1798 z Malty Napoleon, cestou na své egyptské tažení (použil přitom lest, že chce jen doplnit zásoby, ale jak strčil prstíček do dveří... však to znáte). A tak řád zase musel hledat nové působiště, zkoušel to různě, dokonce i v Rusku, ale nakonec zakotvil v Římě, centru katolické církve, k níž největší část původního řádu od počátku patří (jiná část se dnes hlásí k protestantství). Novodobí rytíři už dávno složili své meče a věnují se druhé části svého prastarého poslání, péči o nemocné a raněné. Jako filatelisté známe dekorativní razítka na zásilkách poštovní odeslaných z jejich nemocnic a lazaretních vlaků za Velké války, působili však i za té druhé světové, a samozřejmě i v dobách míru. V současnosti řád působí v osmi desítkách států, v nichž provozuje 350 sociálních zařízení a nemocnic. V sousedním Německu pak běžně můžeme vidět jeho znak na sanitkách.

Činnost řádu se však neomezovala jen na území jeho hlavního sídla, která jsme zmínili v předchozím textu. Snažil se působit i v řadě dalších zemí, u nás například už od 12. století, od kdy tu jeho komenda působí dodnes. Za protektorátu a v dobách komunistického režimu byla potlačena a působila jen skrytě, po roce 1989 však svou činnost u nás řád obnovil. Tradičně má postavení velkopřevorství, což je forma zavedená jen ve čtyřech státech – v Itálii, Rakousku, Česku a Británii, jinde (například i v Německu!) působí jen podpřevorství či dokonce pouhá národní sdružení.

Řád má zvláštní postavení v rámci mezinárodních vztahů, nedisponuje sice žádným vlastním územím, ale je historicky uznáván jako „funkční“ subjekt mezinárodního práva, je členem nebo pozorovatelem v řadě mezinárodních organizací (od roku 1994 je pozorovatelem v OSN) a má uzavřenu bilaterální dohodu o poštovním styku s 35 zeměmi. Má vlastní měnu a cestovní pasy, vydává poštovní známky. V květnu roku 1990 navázal diplomatické styky s ČSFR, od 1. 1. 1993 pak s ČR a SR. K jeho vedoucím představitelům pak u nás opět patřili členové prastarých šlechtických rodin, například Karel Paar, potomek slavného rodu, který provozoval poštu od 15. do počátku 18. století v řadě evropských zemí, či politikové Karel Schwarzenberg a Jiří Lobkowicz.

Já jsem se s jeho činností setkal počátkem 90. let, kdy jsem vedl oddělení známkové tvorby na federálním ministerstvu spojů a účastnil se jednání o poštovní dohodě mezi řádem a ČSFR. I když doba tomu byla nakloněna, nakonec dohoda uzavřena nebyla, protože se blížil rozpad federace. V polovině devadesátých let ji pak uzavřely samostatně Slovenská republika a Česká republika a od té doby smluvní strany vzájemně uznávají platnost svých poštovních známek na zásilkách (jde přitom o dohodu spíše symbolickou, skutečný vzájemný poštovní styk bude nejspíš nepatrný, pokud vůbec jaký).

Na Slovensku při té příležitosti vyšla poštovní známka se znakem řádu, a řád zase vydal známky se znakem Slovenska a Česka. U nás tedy k určité emisní reciprocitě dochází až nyní, kdy vychází známka s vyobrazením pražského kostela Panny Marie pod řetězem, patřícího řádu, a s jeho znakem. Rytíři u nás v restituci získali mnoho dalších nemovitostí, a jiné si nárokují. Věřme, že je budou i nadále využívat v souladu se svým humanitárním posláním.

Kostel je na známce zobrazen z pohledu a to, jak se nad našima očima tyčí, dodává zobrazení dramatickosti. Současně je však díky chybějící liniové kresbě poněkud rozostřený, což je možná záměr tvůrce, kterým chtěl navodit historizující atmosféru – pokud ano, podařilo se mu to. Ofsetový stochastický rastr má velmi jemné a jen pod lupou rozpoznatelné body, nominální hodnota a nápisy jsou provedeny ofsetem pérovým a tvoří tak vlastně jediný zjevný ochranný prvek. Celkové vyznění známky je podobou i barevností velmi klidné a důstojné, jak se na starobylý rytířský řád sluší.

V kresbě vyzdobě obálky dne vydání je zobrazena část průčelí řádového paláce a jeho vyznamenání. Razítko je příjemně jednoduché, s nazončeným křížem – znakem řádu – a je v něm logicky vepsáno Praha. FB

